

Recenzja rozprawy doktorskiej

Autor rozprawy: o. mgr lic. Mirosław Grakowicz CSsR

Temat rozprawy: *Życie i działalność o. Josepha Schwetera CSsR (1874-1954)*, Wrocław 2023, ss. 434

Promotor: Ks. prof. dr hab. Mieczysław Kogut

Bardzo dziękuję Rektorowi Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, ks. prof. dr hab. Sławomirowi Stasiakowi, dziękuję również promotorowi rozprawy doktorskiej ks. prof. dr hab. Mieczysławowi Kogutowi oraz całemu Senatowi Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu za wyznaczenie mnie na recenzenta rozprawy doktorskiej o. mgr lic. Mirosława Grakowicza CSsR pt. *Życie i działalność o. Josepha Schwetera CSsR (1874-1954)*, Wrocław 2023.

O. mgr lic. Mirosław Grakowicz CSsR do realizacji tematu niniejszej rozprawy doktorskiej został bardzo dobrze przygotowany. Należy on bowiem do tego samego Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela, do którego należał o. Joseph Schweter. Ponadto jednym z wybitnych profesorów o. Grakowicza oprócz ks. prof. Mieczysława Koguta był wybitny znawca historii Kościoła na Śląsku - ks. prof. dr hab. Józef Swastek (zm. 13 lipca 2021 roku). O. Grakowicz znany jest także z innych prac poświęconych działalności swojego zgromadzenia zakonnego. Można tutaj dla przykładu przytoczyć jego opracowanie pt.: *Początki działalności ewangelizacyjnej Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela w archidiecezji wrocławskiej (1900-1925). Przyczynek do obchodów setnej rocznicy pobytu redemptorystów we Wrocławiu*, w: M. Urban red., *Studia Redemptorystowskie, Pismo naukowe Prowincji Warszawskiej Redemptorystów*, 16: 2016. Wypada w końcu dodać, iż Ojciec Doktorant jest pracowity oraz posiada szczególne zdolności sprzyjające gruntownej analizie co wykazał w recenzowanej dysertacji pełnej szczegółów ułożonych metodycznie.

Przejdźmy teraz do recenzowanej rozprawy doktorskiej. **Po stronie tytułowej** na stronicach od 2 do 6 został umieszczony **spis treści**. Został on wykonany prawidłowo pod względem merytorycznym, metodycznym i formalnym. Zawiera w kolejności: wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, aneks, wykaz bibliografii oraz wykaz skrótów. Osobiście umieściłbym w niniejszej dysertacji najpierw wykaz skrótów potem wykaz bibliografii i dalej wstęp, cztery rozdziały, zakończenie oraz aneks, ale kolejność uczyniona w tej dysertacji jest także stosowana w opracowaniach naukowych.

Wstęp został umieszczony na stronicach od 7 do 11. Po wprowadzeniu o. Grakowicz podał dlaczego zajął się opracowaniem monografii o. Schwetera, przedstawiając przy okazji na s. 8-9 najważniejsze wydarzenia z jego życia. Następnie przedstawił dotychczasowy stan

badań nad życiem i działalnością o. Schwetera, podkreślając, że dotychczasowe opracowania dotyczące o. Schwetera mają charakter wspomnieniowy i omawiają „w sposób ogólny i wycinkowy jego życie i działalność” (s. 9). Następnie o. Grakowicz wymienia i opisuje archiwa i archiwalia, z których korzystał (s. 9-10). W dalszej kolejności pisze, że w swojej dysertacji korzystał także „z licznych źródeł drukowanych” (s. 10). Pisze też, że w dysertacji zastosował „metodę analizy i porównania źródeł historycznych” (s. 10). W końcowej części wstępu (s. 10-11) Autor przedstawia i krótko omawia podział swojej dysertacji na cztery rozdziały. Tak więc wstęp zawiera zasadnicze elementy i można powiedzieć, że został napisany w sposób prawidłowy.

Trzon dysertacji o. Mirosława Grakowicza CSsR **stanowią cztery rozdziały** (s. 12 – 356). Doktorant przedstawia w nich postać o. Josepha Schwetera CSsR (1874-1954). Czyny to w sposób typowy dla prac o charakterze monograficznym. W przedstawionych rozdziałach **Autor nie zachował jednak proporcji (ciekawe dlaczego tak postąpił?)**, najobszerniejszy jest bowiem rozdział trzeci (s. 174 – 307, dotyczy lat 1898-1949 – działalność misyjna i rekolekcyjna o. Schwetera), obszerny jest rozdział drugi (s. 74 – 173, dotyczy lat 1898 – 1954 - działalność duszpasterska o. Schwetera). W porównaniu z nimi bardzo krótki jest rozdział czwarty (s. 308 – 356, dotyczy lat 1895-1953 – działalność pisarska o. Schwetera). Natomiast nieco obszerniejszy od rozdziału czwartego jest rozdział pierwszy (s. 12 – 73, dotyczy on jednak tylko lat 1874-1901 – lata dziecięce, młodość, powołanie kapłańskie i zakonne o. Schwetera).

Przystępuję teraz do oceny poszczególnych rozdziałów. **W pierwszym rozdziale** zatytułowanym **JOSEPH SCHWETER (1874-1901). LATA DZIECIĘCE, MŁODOŚĆ, POWOŁANIE KAPŁAŃSKIE I ZAKONNE**, na 62 stronicach (s. 12-73), o. Grakowicz **bardzo dokładnie przedstawia** rodzinę Josepha Schwetera oraz jego lata dziecięce i młodzieńcze, okres nauki szkolnej łącznie z gimnazjum w Prudniku, następnie studia teologiczne na Uniwersytecie Wrocławskim, pobyt w alumnacie, święcenia kapłańskie w katedrze wrocławskiej dnia 11 VI 1898 roku, krótki pobyt na wikariacie w Żaganiu, wstąpienie do Zgromadzenia Najświętszego Zbawiciela w 1899 roku w Wiedniu oraz okres formacji w austriackich nowicjatch zgromadzenia w Eggenburgu (zakończony złożeniem ślubów zakonnych 3 IX 1900 roku) i w Mautern (w okresie od 11 IX 1900 do 10 I 1901 roku). Można powiedzieć, że pod względem treści opracowanie pierwszego rozdziału wzbudza szacunek i uznanie.

Nieco słabsza jest strona techniczna tego rozdziału bowiem o. Grakowicz nie ustrzegł się w tekście drobnych błędów. Można je odnaleźć na następujących stronicach tego rozdziału: 14, 31, 33, 35, 36, 37, 42, 50, 51, 52, 54, 55, 59, 60, 61, 64, 68, 72.

Trzeba jeszcze dodać, iż w pierwszym rozdziale tej dysertacji, a więc na 62 stronicach, jest 339 przypisów. Nie sposób też przy tym nie zauważyć, że aż w około 230 z tych przypisów Autor dysertacji **zbyt często powołuje się konsekwentnie i niemalże stronica po stronicy na *autobiografię* (od s. 1 do 118) o. Josepha Schwetera¹, nie cytując przy tym innych źródeł (np. lokalnej prasy), które ubogaciłyby wiedzę o dziejach rodzinnej parafii Schwetera, jego gimnazjum w Prudniku itd. (Gdyby do tego spostrzeżenia Ojciec Doktorant chciał się odnieść, byłbym Mu za to bardzo wdzięczny).**

Kolejny, drugi rozdział, zawiera dokładnie 100 stronic (s. 74-173). Nosi on tytuł: **JOSEPH SCHWETER (1898-1954). DZIAŁALNOŚĆ DUSZPASTERSKA.** O. Grakowicz bardzo solidnie i szczegółowo opisuje tutaj posługiwanie Ks. Schwetera najpierw w rodzinnej parafii w **Moszczance** oraz jego działalność wikariuszowską w **Żaganii**. W dalszej kolejności szczegółowo opisuje działalność duszpasterską ojca Schwetera na placówkach redemptorystów w **Bardzie Śląskim, Wiedniu, Gliwicach, Głogowie, Paczkowie, Wrocławiu i Braniewie**, dokładnie dokumentując przy tym, że do niektórych z tych placówek Schweter był oficjalnie, i na piśmie mianowany po kilka razy przez swoich przełożonych. O. Schweter jako redemptorysta pełnił na tych placówkach zakonnych bardzo różne funkcje duszpasterskie począwszy od długotrwałego słuchania spowiedzi i sprawowania innych sakramentów aż do pełnienia funkcji przełożonego placówki. W końcowym fragmencie tego rozdziału (s. 167-173) o. Grakowicz przedstawił poprawnie pod względem treściowym i metodycznym liczne **zastępstwa i pomoc duszpasterską** jakie o. Schweter podejmował na zaproszenie księży proboszczów w wielu parafiach należących do diecezji położonych na terenie Austrii, w wikariacie generalnym branickim, w diecezji opawskiej, w wielkim dekanacie kłodzkim, w diecezji warmińskiej i w diecezji/archidiecezji wrocławskiej. Trzeba tutaj jeszcze raz podkreślić z naciskiem, że o. Grakowicz całą tę działalność duszpasterską o. Josepha Schwetera dokumentuje **bardzo rzetelnie, dokładnie i odpowiedzialnie.**

W tekście tego obszernego fragmentu dysertacji występują drobne błędy. Zauważyłem je na następujących stronicach: 74, 77, 87, 102, 105, 106, 108, 110, 111, 119, 124, 132, 133,

¹ Mianowicie chodzi tutaj o następujący maszynopis *autobiografii*: APK (Archiwum Prowincjalne Kolońskiej Prowincji Redemptorystów w Bonn), *Erinnerungen an meine Wohltäter. Mein Leben im Licht der Gnade. Ein Gedenkblatt tiefer Dankbarkeit verbunden mit meinem Testament von P. Joseph Schweter Priester der Kongregation des allerheiligsten Erlösers, Bardo Śląskie, Wartha 1946-1951*, mps, ss. 374, język niemiecki.

135, 136, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 145, 147, 149, 152, 156, 161, 162, 163, 165, 168 i 169.

W recenzowanym drugim rozdziale jest 627 przypisów, z których około 360 zostało zaczerpniętych z *autobiografii* o. Schwetera (*Erinnerungen...*, s. 119-363). Niektóre przypisy są rozbudowane i wzbogacone o dodatkowe źródła i opracowania. Trzeba jeszcze dodać, że Ojciec Doktorat często powołuje się w tym rozdziale m. in. na: J. Schweter, *Wartha (Bardo Śląskie). Historia miejscowości pielgrzymkowej i odbywanych do niej pielgrzymek*, tłum. Stanisław Stańczyk CSsR, Bardo 2001; oraz na *Chronick des Hauses CSsR Wartha...*, t. I-III, to jest na Kronikę przechowywaną w Archiwum Redemptorystów w Bardzie. Ponadto znaczną ilość wiadomości O. Grakowicz dokumentuje w przypisach na podstawie niemieckich schematyzmów.

Najobszerniejszy w całej dysertacji, liczący 134 stronice (s. 174-307), jest **rozdział trzeci**. Nosi on tytuł: **JOSEPH SCHWETER (1898-1949). DZIAŁALNOŚĆ MISYJNA I REKOLEKCYJNA**. Napisany został w oparciu o materiały źródłowe, z pośród których wymienić trzeba *autobiografię* Schwetera (*Erinnerungen...*), następnie Kronikę klasztorną (*Chronick des Hauses CSsR Wartha...*, t. I-III) oraz szereg schematyzmów diecezji/archidiecezji wrocławskiej. O. Grakowicz zauważył, że o. Schweter pisząc o misjach i rekolekcjach podawał zazwyczaj rodzaj działalności, jej datę, miejscowość, nazwiska prowadzących misje lub rekolekcje, oraz liczbę osób przystępujących do spowiedzi i Komunii świętej.

Szczegółowo i metodycznie została przedstawiona **działalność misyjna** (s. 180-211). Okazało się, że o. Schweter razem z innymi redemptorystami w latach 1902-1939 przeprowadzili **85 misji ludowych i 36 renowacji misji** (w diecezji/archidiecezji wrocławskiej 56 misji ludowych i 27 renowacji misji; w wielkim dekanacie kłodzkim 13 m. l. i 3 r. m.; w wikariacie generalnym branickim 7 m. l. i 3 r. m.; w prałaturze pilskiej 4 m. l. i 2 r. m.; w diecezji warmińskiej 4 m. l. i 1 r. m. oraz w diecezji hradeckiej 1 m. l.).

Omawiając działalność **rekolekcyjną** (s. 212-307) o. Grakowicz przedstawił o. Schwetera jako rekolekjonistę (s. 213-215), następnie głoszone przez niego rekolekcje **otwarte** (s. 215-234), potem rekolekcje **zamknięte i dni skupienia** (s. 235-298), a w końcu **okolicznościowe** kazania i konferencje (s. 298-307).

Przedstawiając rekolekcje **otwarte** Ojciec Doktorant omówił najpierw rekolekcje **parafialne** (s. 215-221), potem **tridua i dwudniówki parafialne** (s. 221-233), a potem jeszcze **oktawy w parafiach** (s. 234). **Rekolekcje parafialne** trwały zwykle cztery dni. Rozpoczynały się w niedzielę i kończyły w środę. Najczęściej odbywały się w Adwencie lub

Wielkim Poście. Takie rekolekcje głosił o. Schweter w latach 1914-1935 **32** razy (m. in. w diecezji/archidiecezji wrocławskiej 28 razy). Ponadto w latach 1902-1946 przeprowadził **99 triduów parafialnych i 8 dwudniówek** (m. in. w diecezji/archidiecezji wrocławskiej 79 triduów parafialnych i 5 dwudniówek). Rekolekcje ośmiodniowe zwane **oktawami** głosił **cztery** razy (1913 – par. św. Doroty we Wrocławiu; 1917 – par. św. Józefa w Chorzowie; 1932 – par. św. Jadwigi Śląskiej w Katowicach-Szopienicach; 1944 – par. Wniebowzięcia NMP w Bielawie).

Rekolekcje zamknięte i dni skupienia o. Grakowicz omówił przedstawiając najpierw rekolekcje dla **duchowieństwa diecezjalnego** (s. 235-244), potem dla **osób życia konsekrowanego** (s. 244-275) i w końcu dla **świeckich** (s. 275-298). **Dla duchowieństwa diecezjalnego** o. Schweter wygłosił w różnych diecezjach **10 serii rekolekcji**, natomiast w samej tylko diecezji/archidiecezji wrocławskiej, w różnych miejscowościach, co najmniej **58 razy** (s. 235) lub nawet 70 razy (s. 244) prowadził **dni skupienia**. Dla **męskich wspólnot życia konsekrowanego** w latach 1900-1948 przeprowadził co najmniej **32 serie rekolekcji** (s. 244-249), m. in. dla **bonifratrów** aż 21 serii. Dla **żeńskich wspólnot życia konsekrowanego** w latach 1905-1949 przeprowadził „co najmniej 177 serii rekolekcji i co najmniej 31 dni skupienia” /s. 275/, mogło ich być jednak jeszcze więcej. Nauki głosił dla sióstr z 13 zgromadzeń zakonnych, w szczególności: dla **sióstr boromeuszek** – 30 serii i 4 dni skupienia; dla **sióstr Dobrego Pasterza** – 19 serii; dla **sióstr elżbietanek czarnych, OSE** – 13 serii; dla **szarych sióstr św. Elżbiety, CSSE** - 64 serie i 17 dni skupienia; dla **sióstr jadwizanek** – 11 serii i 5 dni skupienia; dla **sióstr marianek** - 57 serii i 3 dni skupienia; dla **sióstr Notre Dame** – 15 serii. O. Schweter głosił także rekolekcje dla **osób świeckich** (s. 275-298). O. Grakowicz omówił je według grup do których były one głoszone. Tak więc w latach 1907-1946 wygłosił on do świeckich co najmniej 176 serii rekolekcji, 17 dni skupienia i 2 oktawy. M. in. były to następujące grupy: **dziewczęta** – 41 serii i 1 dzień skupienia; **kobiety i panny** – 56 serii, 2 oktawy i 6 razy dzień skupienia; **mężczyźni** - 17 serii oraz 2 dni skupienia; **sodaliczka mariańska** - 14 serii; **tercjarze** - 12 serii i 7 dni skupienia; **więźniowie** - 9 serii rekolekcji.

Ten najdłuższy trzeci rozdział, kończy o. Grakowicz przedstawieniem **okolicznościowych kazań i konferencji** (s. 298-307), które o. Schweter wygłosił w: diecezjach austriackich /s. 298-299/; wikariacie generalnym branicim /s. 299/; diecezji hradeckiej /s. 299/; wielkim dekanacie kłodzkim /s. 299-300/; diecezji warmińskiej /s. 300/ i diecezji/archidiecezji wrocławskiej /s. 300/.

Podsumowując trzeci rozdział, można powiedzieć, że o. Grakowicz udokumentował w dysertacji **121 misji** (85 misji ludowych i 36 renowacji misji) natomiast sam o. Schweter pisze (zob. dysertacja s. 307) o **143 misjach** z nim związanych. **Według Ojca Doktoranta skąd się biorą te różnice?** O. Schweter podaje też, że w sumie w całej swojej działalności wygłosił 575 serii rekolekcji oraz 202 tridua rekolekcyjne (zob. dysertacja s. 307). Odnoszę wrażenie, że o. Grakowicz i tę działalność o. Schwetera starał się dokładnie udokumentować.

W tekście tego rozdziału występują drobne błędy. Zauważyłem je na następujących stronicach: 176, 177, 182, 185, 189, 190, 192, 193, 203, 205, 206, 210, 217, 223, 224, 225, 226, 230, 231, 234, 240, 244, 245, 250, 257, 262, 265, 273, 275, 293, 302, 303, 304.

Na koniec oceniania trzeciego rozdziału trzeba jeszcze dodać, że pozytywne wrażenie robią w nim przypisy. Jest ich tutaj aż 1150, przy czym o. Grakowicz oprócz *Erinnerungen...* powołuje się bardzo często także na inne źródła.

Najskromniejszym, najkrótszym z rozdziałów jest **rozdział czwarty**. Liczy on tylko 49 stronic (s. 308-356). Nosi tytuł: **JOSEPH SCHWETER CSsR (1895-1953). DZIAŁALNOŚĆ PISARSKA**. Został bardzo dobrze napisany pod względem merytorycznym i metodycznym. O. Grakowicz przedstawia w nim najpierw o. Schwetera jako pisarza i jego metodykę pracy pisarskiej (s. 309-311), a potem jego bogaty dorobek (s. 311-356). Obejmuje on 25 książek wydanych drukiem; 50 maszynopisów książek; 24 opublikowane artykuły, referaty i recenzje; 4 maszynopisy artykułów i referatów. Cały ten dorobek o. Schwetera o. Grakowicz omawia profesjonalnie i metodycznie dzieląc go na dzieła poświęcone sanktuarium maryjnemu w Bardzie (s. 313-321); dzieła opisujące historię miejscowości i instytucji (s. 321-324); biografie (s. 324-342); dzieła opisujące historię śląskiego Caritasu (s. 342-349) oraz prace teologiczne, prace dotyczące dziejów filozofii i inne (s. 350-356). Czyta się ten rozdział z dużym zainteresowaniem ponieważ został napisany bardzo przystępnym i klarownym językiem.

Także i w tym rozdziale Ojciec Doktorant nie ustrzegł się drobnych błędów. Zauważyłem je na następujących stronicach: 308, 319, 326, 327, 328, 330, 331, 333, 338, 345, 346.

Przypisów w tym rozdziale jest 247. W około 160 z nich Autor dysertacji powołuje się na *Erinnerungen...*

Zakończenie tej dysertacji liczy tylko niecałe 2 stronicie (s. 357-358). O. Grakowicz w przedstawianych w tej dysertacji rozdziałach przyjął zasadę, że na początku rozdziału dokonywał jego swoistego streszczenia, niejako podsumowania, a następnie przechodził do przedstawiania i omawiania szczegółów. Dostrzec można te streszczenia: w rozdziale

pierwszym na s. 12, w rozdziale drugim na s. 74-75, w rozdziale trzecim na s. 177-180 i w rozdziale czwartym na s. 308-309. Najprawdopodobniej dlatego też Ojciec Doktorant, żeby się nie powtarzać, ograniczył się w zakończeniu dysertacji do przedstawienia wniosków badawczych, zachęcił ponadto do dalszych badań poświęconych życiu i działalności o. Schwetera, przedstawiając ich szeroki wachlarz. Można też w zakończeniu tej dysertacji doszukać się rzetelności badawczej Ojca Doktoranta, który przyznaje się, że „niezbadanym dokładnie obszarem działalności ewangelizacyjnej o. Schwetera jest jego posługa na rzecz duchowieństwa, osób konsekrowanych i świeckich, zwłaszcza że był on człowiekiem lubianym i powszechnie szanowanym” (s. 358).

Dużą wartość historyczną posiada kolejna część recenzowanej dysertacji (s. 359-421), która składa się z **trzech aneksów**. **Pierwszy z nich** (s. 359-368) zawiera zapiski kronikarskie z lat 1948-1954 dotyczące ostatniego okresu życia o. Schwetera (s. 359-365) oraz testament o. Schwetera napisany 3 lata przed śmiercią, zawarty w *Erinnerungen...*, s. 371-374, a w aneksie przetłumaczony na język polski. **Drugi aneks** (s. 369-414) to chronologiczne zestawienie działalności o. Schwetera sprawowanej przez niego w kościołach i klasztorach w latach 1898-1949 z reguły poza miejscem jego stałego zamieszkania dotyczących: misji, renowacji misji, rekolekcji, pomocy w parafiach, zastępowania proboszczów ect. Ojciec Doktorant przedstawił tutaj 959 różnych rodzajów działalności opatrując je obficie 964 przypisami. Nasuwa się przy tym stwierdzenie, iż ten aneks dokumentuje, potwierdza i uzupełnia trzeci rozdział niniejszej dysertacji. **Trzeci aneks** (s. 415-421) to cztery wykazy wykonane w układzie chronologicznym prac pisarskich o. Schwetera. Tutaj o. Grakowicz wymienia najpierw 25 książek wydanych drukiem (s. 415-416), następnie 50 maszynopisów książek (s. 417-419), potem 24 opublikowane artykuły, referaty i recenzje (s. 419-420) i w końcu 4 maszynopisy artykułów i referatów (s. 420-421).

O wszystkich pracach pisarskich o. Schwetera poza dwoma (nr 37. *Geistl. Rat. Herman Josef Hübner...* /s. 418/ i nr 38. *Apostolisches Heldentum...* /s. 418/) Ojciec Doktorant pisze w rozdziale czwartym. W aneksach jest kilka drobnych błędów (s. 415, 417, 418, 419). W tym miejscu pragnę nadmienić, że cały aneks mógłby być uzupełniony o kilka fotografii.

Całość dysertacji uzupełniają: **Wykaz bibliografii** (s. 422-433) i **Wykaz skrótów** (s. 434).

Jest już zatem najwyższa pora, żeby przedstawić końcową ocenę recenzowanej dysertacji naukowej. Dysertacja jest naprawdę wartościowa. Względem niej mam jedynie

uwagi o charakterze formalnym, a więc sugestie dotyczące kosmetyki, pewnych drobnych niedokładności i moich osobistych opinii. Z moimi osobistymi opiniami Autor może się oczywiście nie zgadzać.

O. Mirosław Grakowicz CSsR w oryginalny i bardzo szczegółowy sposób przedstawił pierwszą, bardzo obszerną monografię zmarłego w Bardzie Śląskim w opinii świętości o. Josepha Schwetera CSsR – jednego z najwybitniejszych zakonników pierwszej połowy XX wieku na Śląsku. Ponadto ta dysertacja doktorska, napisana bardzo komunikatywnym językiem, jest bardzo solidną bazą do dalszych badań poświęconym redemptorystom na Śląsku, a w szczególności o. Josephowi Schweterowi.

Uważam więc, że niniejsza dysertacja w zupełności spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim. Dysertacja jest bardzo dobra. Wysoko należy ocenić jej stronę metodyczną i merytoryczną. Byłoby zatem dobrze żeby została wydana drukiem, również w języku angielskim. Dlatego stawiam wniosek i proszę Najdostojniejszy Senat Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, aby ojciec magister lic. Mirosław Grakowicz CSsR mógł przystąpić do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

(ks. Zdzisław Lec)

Wrocław, dnia 4 marca 2023 r.